

۹۷/۱۲/۲۶

۱۴۰۲

۹۷/۱۲/۲۶

۸۳۷

نور کنیان در تاریخ تشیع

نورعلی میرزا

www.ketaboo.com

نوبختیان در تاریخ تشیع

دکتر نعیمه ملکی

انتشارات دلیل ما

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰/۰۰۰ تومان

چاپ: نگارش

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۴۴۲ - ۱۱۰ - ۲

لکه و نمابر: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (۹۸۲۵+)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳

رابطه با ما: Info@dalilema.ir | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

مراکز پخش

قم. خیابان معلم. مجتمع ناشران. طبقه ششم. تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ و ۳۷۷۳۳۴۱۳
قم. خیابان صفائیه. روبروی کوچه. پلاک ۷۹. تلفن: ۳۷۷۳۷۰۰۱ و ۳۷۷۳۷۰۱۱
تهران. خیابان انقلاب. خیابان فخررازی. نبش بن بست. پلاک ۶۱. تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد. چهارراه شهداء. ضلع شمالی باغ نادری. کوچه شهید خوراکیان. مجتمع سینما. تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

انتشارات دلیل ما
www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت (ع)
۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری
با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

سرشناسه: ملکی، نعیمه، ۱۳۵۹ -
عنوان و پدیدآور: نوبختیان در تاریخ تشیع / نعیمه ملکی.
مشخصات نشر: تهران: دلیل ما، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص. ۱۴/۵×۲۱/۵: س.م.
شابک: 978 - 600 - 442 - 110 - 2
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: نوبختیان (خاندان)
موضوع: Nowbakhtiyān (family)
موضوع: شیعه -- سرگذشتنامه
موضوع: Shi'ah -- Biography
رده بندی کنگره: ۹۲۹/۲۰۹۵۵: ۸۸ ۱۳۹۷: CS۱۴۱۹/
شماره رده دیویی: ۹۲۹/۲۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۳۲۶۳۷

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار.....
۱۷	فصل اول: اوضاع سیاسی و فرهنگی عصر آغازین غیبت.....
۱۹	وضعیت خلافت عباسی.....
۲۰	چیرگی ترکان.....
۲۳	قدرت یابی آل بویه.....
۲۵	شورش های ضد خلافت.....
۲۵	قیام زنگیان.....
۲۶	شورش قرامطه.....
۲۷	جنبش های خوارج.....
۲۸	قیام های علویان.....
۲۹	دولت های منطقه ای و مستقل.....
۲۹	وضعیت فرهنگی.....
۳۰	گسترش اندیشه های فلسفی.....
۳۳	گسترش تصوف.....
۳۵	مکاتب فقهی و کلامی اهل سنت.....
۳۷	فتنه غلات.....

- ۳۷ مکاتب فکری امامیه
- ۳۹ مکتب حدیثی قم
- ۴۰ مکتب کلامی بغداد
- ۴۳ فصل دوم: شناخت خاندان نوبختی
- ۴۵ استگاه نوبختیان
- ۴۹ مذهب نوبختیان
- ۵۱ جایگاه علمی نوبختیان
- ۵۲ نوبختیان و همراه ادب
- ۵۴ نوبختیان و علم و فلسفه
- ۵۷ شناخت شخصیت علمی نوبختیان
- ۵۷ ابوسعید اسماعیل بن علم (۳۱۱-۳۱۰ ق)
- ۵۹ ابومحمد حسن بن موسی بن ابی اسحاق (۳۱۰ ق)
- ۶۲ کتاب فرق الشیعة
- ۶۳ حسین بن روح (م ۳۲۶ ق)
- ۶۶ ابواسحاق ابراهیم (قرن چهارم)
- ۶۷ زمان تألیف الیاقوت
- ۷۱ بررسی دیدگاه اقبال آشتیانی
- ۷۲ ابویعقوب اسحاق بن اسماعیل (م ۳۲۲ ق)
- ۷۳ ابوالحسین علی بن عباس (م ۳۲۴ ق)
- ۷۳ ابوعبدالله حسین (م ۳۲۶ ق)
- ۷۳ ابوالحسن موسی بن کبریاء (قرن چهارم)
- ۷۴ ابومحمد حسن بن حسین (م ۴۰۲ ق)
- ۷۵ سایر افراد خاندان نوبختی

ابوسهل و پسران	۷۵
اسحاق بن اسماعیل و فرزندان	۷۶
ابوالفضل یعقوب	۷۶
ابوعبدالله احمد بن عبدالله	۷۶
آل ابراهیم نوبختی	۷۶
ابا جعفر بن علی	۷۷
حسن بن اسماعیل	۷۷
چهار شخصیت دیگر	۷۷
فصل سوم: جایگاه نوبختیان در جهان تشیع	۷۹
منزلت علمی و فکری	۸۱
راهبری دینی	۸۳
ریاست مذهبی ابوسهل	۸۳
سرپرستی نهاد نیابت	۸۴
روابط نوبختیان با دیگر گروه‌ها و شخصیت‌ها از شعه	۸۹
فقهاء قم	۸۹
خاندان بابویه	۸۹
اشعریان	۹۰
آل اعین	۹۰
خاندان متیل قمی	۹۱
محمد بن عثمان عمری اسدی	۹۱
آل فرات	۹۱
فصل چهارم: نوبختیان و نحله‌های فکری و مذهبی مختلف	۹۳
فیلسوفان	۹۶

رواقیان	۱۰۳
منطقیان	۱۰۳
سوفسطاییان و دهریان	۱۰۴
منجّمان	۱۰۴
یهودیان	۱۰۶
سیحیان	۱۰۶
زردشتیان و ثنویان	۱۰۷
صابریان	۱۰۷
برهمنان	۱۰۸
تناسخیان	۱۰۹
جبریان	۱۱۰
اصحاب تجسیم و تشبیه و رویه	۱۱۱
مرجئه	۱۱۶
اصحاب رأی	۱۱۶
حشویه	۱۱۸
خوارج	۱۱۸
غالیان	۱۱۹
دعاوی شلمغانی	۱۲۲
صوفیان	۱۲۸
دعاوی حلاج	۱۲۹
معتزله	۱۳۵
معتزله سیاسی	۱۳۵
معتزله کلامی	۱۳۶

اشاعره	۱۴۵
شیعیان غیر اثناعشری	۱۴۷
فصل پنجم: نوبختیان و کلام تشیع اثناعشری	۱۴۹
دیدگاه‌های کلامی نوبختیان	۱۵۱
معرفت	۱۵۱
استحقاقی بودن منصب نبوت و امامت	۱۵۲
علم امام	۱۵۲
دوره امامت و جزه از امام	۱۵۲
ارتباط امام با مؤمنان	۱۵۳
احکام امامت	۱۵۳
ظهور معجزه به دست کارزاران خاص و سفیران و ثواب	۱۵۳
پیامبران و امامان پس از درگذشت	۱۵۴
شش مسأله کلامی	۱۵۴
کلام شیعه و نوبختیان	۱۵۵
آرای اثرگذار نوبختیان	۱۶۱
روش شناخت	۱۶۱
امامت	۱۶۲
علم امام	۱۶۲
پاسداری از کلام شیعه	۱۶۴
حوزه درسی کلامی	۱۶۷
تألیف متون کلامی	۱۶۹
فهرست منابع و مآخذ	۱۷۱

پیشینه مختار

کلام و عقاید شیعیان، با مجاهدت‌های یاران و اصحاب امامان معصوم علیهم‌السلام در عصر حضرت تکوین یافت. اما این مکتب - کلام امامیه - در روند تاریخی خود در عصر آغار بن لیث در اثر تشدید محدودیت‌های سیاسی، از رشد بازماند. شیعیان اثنا عسری در حار و عفر، تشنّت و سردرگمی شده و در معرض آماج تهاجم فرهنگی مذاهب مختلف قرار گرفتند. در این روزگار پرخطر، خاندان نوبختی از دودمان‌های شیعیان ایرانی، به تقویت مذهب شیعه در ابعاد گوناگون فرهنگی، دینی و سیاسی پرداختند. بهر حال، در ترویج مکتب کلامی امامیه و ردّ نحله‌ها و فرقه‌های مخالف آن همت گماشتند.

نوبختیان حدود دو و نیم قرن از میانه سده دوم تا پایان سده چهارم، در سیاست و فرهنگ نقش آفرینی کردند و در برهه‌ای از سده سوم و چهارم، رهبری مذهبی و علمی شیعه را در دست داشتند، ابوسهل نوبختی، شیخ المتکلمین امامیه و بزرگ شیعیان بغداد، حسین بن روح نوبختی نایب سوم حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌ش و ابومحمّد حسن بن موسی نوبختی از نوابغ علمی جهان اسلام و... از مشاهیر این خاندان هستند.

آثار پژوهشی تدوین شده در مورد خاندان نوبختی کم شمارند. به غیر از تعدادی مقالات نگارش یافته، می‌توان از دواثر تک‌نگاری در این زمینه نام برد.

نخست، کتاب مستقل «نوبختیه» اثر سید هبة الدین شهرستانی است که با تلاش فراوان جهت جستجوی این کتاب و مراجعه حضوری و رایانه‌ای به کتابخانه‌های بزرگ و معتبر کشوری این کتاب به دست نیامد. دیگری تک‌نگاری «خاندان نوبختی» از عباس اقبال آشتیانی است که به تفصیل در مورد این خاندان به پژوهش می‌پردازد. این اثر تحقیقی در دو زمینه، بررسی جامع بستر سیاسی عصر نوبختیان و تشریح دیدگاه‌های فکری آنان در یاروس با فرقه‌های مختلف با کاستی‌هایی مواجه است.

در رساله حاضر در حد امکان تلاش گردیده که افزون بر زیست‌نامه آل‌نوبخت و نشان دادن بایگاه علمی و سیاسی این خاندان به بررسی جامع و کوتاه بستر سیاسی حیات آنان پرداخته شود. نیز دیدگاه‌های کلامی نوبختیان و نقد آنان از جریان فکری مذهبی دیگر که بیشتر به صورت کلی و کوتاه موجود است؛ تبیین و تشریح گردد و اثرات آن در روند حیات شیعه امامیه مشخص شود.

پژوهش پیش رو، رساله کارشناسی ارشد از دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران است که ذیل عنوان «خاندان نوبختیه: آستانه غیبت کبری و جایگاه و تأثیرات فکری و اعتقادی در روند حیات تشیع «نوعی»» در ۲۶ شهریور ۱۳۸۷ ارائه گردید و با درجه عالی مورد پذیرش قرار گرفت.

در این جا بر خود وظیفه می‌دانم از تمامی عزیزانی که در به ثمر رساندن این رساله همراهیم نمودند، تشکر و قدردانی کنم. از اساتید محترم جناب آقای دکتر غلامرضا ظریفیان، جناب آقای دکتر حسن حضرتی و جناب آقای دکتر غلامحسین زرگری‌نژاد که با تذکر و راهنمایی‌های ارزشمند و مشاوره‌های سودمند و عنایت ویژه در راهنمایی‌ها و مشاوره‌ها و داوری این پایان‌نامه

مرا یاری کردند، قدردانی و تشکر می‌کنم. همچنین از راهنمایی‌ها و کمک‌های بی‌دریغ پدر عزیزم استاد علی ملکی کمال سپاسگزاری را دارم. نیز از مساعدت‌های همه جانبه همسر گرامیم جناب آقای دکتر محمدرضا مهرافشان تشکر وافر می‌نمایم و توفیق همگان را در گسترش علم و فضیلت از درگاه خداوند بزرگ خواستارم.

نعیمه ملکی

تابستان ۱۳۹۷